

особистості фахівця інкасації, допомагає відібрати тих спеціалістів, що за своїми психологічними складовими максимально реалізуються в обраній професії, та мають професійно-важливі якості, які допомагають ефективному протистоянню негативним впливам.

Як і більшість авторів, ми вважаємо, що професійний психологічний відбір впливає на професійне довголіття фахівця. Ретельно відібраний кандидат в більшій мірі зможе не тільки протистояти негативним факторам професійної діяльності, але й зберегти своє психічне здоров'я, протистояти професійним деструкціям та знизити ризик професійних захворювань, а це неодмінно призведе до вищого рівня якості життя особистості.

Всі перераховані фактори дозволяють зробити висновок, що висока професійна успішність фахівців служби інкасації позитивно впливатиме і на їх особистісне життя, міжособистісні стосунки, та взагалі на відношення до соціального середовища. Саме якісний професійний психологічний відбір кандидатів до лав інкасації і є запорукою психологічного благополуччя особистості фахівців.

Отримано 27.02.2019

УДК 159.98:316.6:378.2

Сергій Олексійович ГАРЬКАВЕЦЬ,
*професор кафедри психології та соціології
Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля (м. Сєверодонецьк),
доктор психологічних наук, професор*

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО- НОРМАТИВНИХ УСТАНОВОК ОСОБИСТОСТІ ПРАВООХОРОНЦЯ

Розглядається проблема формування соціально-нормативних установок особистості правоохоронця в сучасних умовах розвитку українського суспільства. З'ясовано, соціальна установка, як психологічний механізм «зв'язує» когнітивні, афективні та конотативні компоненти особистості й зумовлює спрямованість та амплітуду її соціально-нормативної активності у соціальному середовищі.

Суспільні трансформації, що зумовлюють появу нових правовідносин, призводять до якісних змін у соціально-нормативній сфері свідомості особистості. Але наявна суперечність того, що піддається змінам, часто спонукає людей до пошуку власних засобів виживання, що далеко не завжди є конвенційним і просоціальним. На цьому фоні зростають такі інтравертовані прояви, як тривога, самотність,

відчуженість, замкненість, недовіра тощо. У цілому відбувається відторгнення діючої соціально-нормативної моделі суспільства, виникнення та поширення різних форм соціальних девіацій. На цьому фоні проблема підготовки українських поліцейських, формування у них стійких соціально-нормативних установок набуває особливої артикуляції.

Соціально-нормативна поведінка особистості, у широкому сенсі свого розуміння, виступає системним утворенням, елементами якого, з одного боку – виступають соціальні норми морального, резидуального та правового характеру, що пов'язані між собою, утворюючи єдиний оптимальний функціональний оптимум та, які інтеріоризовані особистістю, а з іншого боку – умови соціального середовища, в якому безпосередньо індивід перебуває та, в яке екстеріоризує власні ціннісно-нормативні інтенції [2].

Під установкою розуміється сформована на основі минулого досвіду схильність сприймати й оцінювати який-небудь об'єкт певним чином і готовність діяти у відношенні до нього, й у відповідності до цієї оцінки [1]. Також, це психічний стан людини, суб'єкта діяльності, який визначає готовність і конкретні особливості її поведінки у відповідь на впливи зовнішнього середовища. Разом із цим, якщо індивідом сприймається та оцінюється соціально-нормативний об'єкт та він діє відносно нього певним чином, у відповідності виробленої оцінки (погоджується/не погоджується, подобається/не подобається, притримується/не притримується), то мова йде про соціально-нормативну установку.

Установка до поведінки, виступає певним психологічним механізмом, який забезпечує психічний настрій особистості на поведінку в певній соціальній ситуації. Тобто, наприклад, у структурі правосвідомості присутні установчі відносини індивіда до тих або інших правозначущих категорій, які «після запуску» зумовлюють його реальні правові вчинки.

Виразність установки найбільш сильно корелює з реальною поведінкою людини. Така установка підсилюється афективним (тобто, почуттями, які порушує об'єкт установки) або когнітивним (тобто активізація переконань людини, які стосуються об'єкта установки) компонентом. При цьому афективний компонент є більш сильною детермінантою реальної поведінки індивіда, а ситуаційна складова часто втручається в узгодження реальної поведінки з реальною установкою людини [3].

Соціально-нормативна поведінка особистості, її модуляція та амплітуда значною мірою випробовують тиск зовнішніх чинників, що продукують умови соціального життя або соціальна ситуація. Власно соціально-нормативна установка «зв'язує» як соціальну активність

індивіда, так і компоненти її нормосвідомості, тобто виступає одним із психологічних механізмів інсталяції його соціально-нормативної активності.

Разом із цим, соціально-нормативна поведінка володіє системними якостями (складність, багатомодальність, дифузність або розмитість, стаціонарність, інерційність, нелінійність), що зумовлює її залежність, як від особистісних властивостей суб'єкта, так й від впливів соціального середовища, під які від потрапляє [4]. В одному середовищі поведінка стає соціально-нормативною, а в іншому, за тих же самих обставин – анормативною. При цьому, установка як один із провідних психологічних механізмів, власно «запускає» таку поведінку в «готовому та особливому вигляді», але її оцінка (нормативна – анормативна) вже залежить від існуючих суспільно-нормативних координат.

Отже, соціальна установка, як психологічний механізм «зв'язує» когнітивні, афективні та конотативні компоненти особистості взагалі та особистості правоохоронця, зокрема й зумовлює спрямованість та амплітуду її соціально-нормативної активності у соціальному середовищі. Найбільш істотним у процесі інсталяції соціально-нормативної активності особистості є те, що відсутність суперечливого ситуаційного тиску сприяє тому, що індивід у різних ситуаціях може застосовувати одну соціальну установку до різних об'єктів (суспільно-нормативних координат) і саме ситуаційна складова впливає на узгодження його реальної поведінки з його реальною соціальною установкою.

Також слід зважати на те, що крім соціальної установки, основними детермінантами соціально-нормативної поведінки особистості виступають: вольова регуляція діяльності в єдності та взаємодії інтелектуальних, моторно-виконавчих та емоційно-оцінюваних процесів; особливості бекграунда моральної та правової активності. Але, разом із цим, соціально-нормативна поведінка не є чимось універсальним, а завдяки тому, що соціальні норми постійно змінюються, люди змушені до них пристосовуватись, але настільки, наскільки дозволяють це зробити їхні потреби, соціальні установки та психофізіологічні стани, у яких вони знаходяться.

Список бібліографічних посилань

1. Аронсон Э., Уилсон Т., Эйкерт Р. Социальная психология. Психологические законы поведения человека в социуме. СПб. : ПРАЙМ-ЕВРОЗНАК, 2002. 560 с.
2. Гарькавець С. О. Соціально-нормативний конформізм особистості у психологічному вимірі : монографія. Луганськ : Ноулідж, 2010. 343 с.
3. Гарькавець С. О. Соціально-нормативна поведінка особистості та її мотивація. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2009. № 1 (21). С. 67–78.
4. Гарькавець С. О. Про системні принципи формування особистості правоохоронця // Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та

патріотичного виховання персоналу системи МВС України : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 30 берез. 2018 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. С. 236–238.

Отримано 27.02.2019

УДК 159.923.5:364.08

Володимир Володимирович КРАСНОВ,

завідувач кафедри педагогіки, психології,

медичного та фармацевтичного права

Національної медичної академії післядипломної освіти

імені П. Л. Шупика (м. Київ),

доктор медичних наук, кандидат педагогічних наук, професор

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ПРАВООХОРОНЦЯ В УМОВАХ ПРОТИДІЇ РУЙНІВНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ВПЛИВУ

При підготовці правозахисників важливим є формування відповідних компетенцій, які спрямовані на правильну роботу з негативним інформаційним впливом. Основне підґрунтя інформаційної війни: кліпова свідомість і фрагментація когнітивної картини світу. Формування компетенцій соціального світогляду, особистої відповідальності перед суспільством, вміння працювати із критичним аналізом інформації дасть можливість попередити руйнівний вплив інформаційної війни.

В існуючих політичних умовах і ситуації, коли в Україні здійснюється комплекс військових і спеціальних організаційно-правових заходів українських силових структур, спрямований на протидію діяльності незаконних російських та проросійських збройних формувань у війні на сході України, дуже важливим є захист як самих правоохоронців, так і населення України від негативного інформаційного впливу.

Одним з важливих чинників такого протистояння є формування у правоохоронців відповідної психологічної та когнітивної стійкості до інформаційного впливу, здібностей до виявлення такого впливу та попередження його наслідків. Найбільш дієвим інструментом є введення в систему формування особистості майбутнього правоохоронця відповідних компетенцій.

Будь-який інформаційний вплив в рамках гібридної війни направлений на протиріччя, що існують в суспільстві. Передумови створення подібних протиріч засновані на специфіці сформованої когнітивної картини світу.

Еволюція людського суспільства закономірно відбувається в умовах постійного посилення двох протилежних факторів – індивідуалізм (дезінтеграція) і соціалізація (інтеграція). Властивість індивідуалізму